

V dětství byl pro mě Hurvínek vzor

V jeho kanceláři to vypadá jako v květinářství. Hned za dveřmi strelície královská, jejímuž květu se při vstupu jen těžko vyhnete, orchideje se plazí po poličkách i po stole. „Moje království. Kdybych nedělal divadlo, prodával bych kytky,” říká **DAVID JANOŠEK (35)**, umělecký šéf Divadla Spejbla a Hurvínka. Tuto legendární značku, kterou v roce 1930 v Plzni založil Josef Skupa, vede už čtvrtým rokem, ale slabost pro loutky ho sem zavála mnohem dřív. Začal tu vlastně od píky. Na Hurvínkovi vždy obdivoval jeho touhu po dobrodružství a kuráž, které se jemu hlavně v dětství a v pubertě nedostávalo.

■ Od kolegy mám na úvod záludnou otázku: Jak se jmenuje Hurvínek příjmením?

Spejbl! (vypálí bez váhání) Po tatínkovi Josefovi Spejblovi. Spíš řešíme, jaké příjmení má Mánička. Jestli je po Kateřině Hovorkové, protože jednu dobu jí říkala „teto“. Až pak se to předělalo na „bábinku.“ Takže kdo ví...

■ Slyšel jsem, že původně se Hurvínek jmenoval Zkurvíněk. Jak to bylo?

Těch variant je víc. Zkurvíněk, protože se paní Jiřině Skupové, manželce zakladatele našeho divadla, původní Hurvínkova loutka moc nelíbila, když se s ní řezbář přišel pochubit. A měla prý prohlásit: „Co to je za Zkurvínka?“ Druhá, slušnější varianta říká, že mu sudičky daly třikrát „hurá“ do vínků. A z toho mohlo vzniknout Hurvínek. Nejjistější variantou je, že jméno dal Hurvínkovi Skupův blízký spolupracovník Karel Koval. Našli bychom však ještě několik dalších legend. Každopádně původně byl Hurvínek Spejblovi mnohem podobnější, byla to vlastně jeho zmenšenina. Říkalo se mu dokonce Spejblík. Nebyl zamýšlen jako jeho syn, to až potom vykrystalizovalo...

■ Jak to?

Spejbl měl nejdřív za kamaráda kašpárka. Spolu dělali velké taškařice, ale časem se to jejich soužití na jevišti vyčerpalo. Spejbl byl totiž zamýšlen jako výsměch maloměstákům, ač jím sám tak trochu byl. Kašpárek nepobral moc intelektu, vše jen shazoval. Byla to taková lidová zábava. Jenže Skupa chtěl rozvíjet i hlubší témata, třeba mezilidské vztahy. Pro Spejbla potřeboval rovnocennějšího partáka. A tak mu prisoudil Hurvínka, jenž mu ta nová témata otvíral. A publikum si časem vyžádalo, aby se Hurvínek stal Spejblovým synem. Tehdy si opravdu byli velmi podobní. Hurvínek měl původně také dlouhý nosík, akorát navíc šošolku a vyvalující se oči. Spejbl byl ve fraku, Hurvínek měl dětské oblečení – kraťasy s kšandami a košílku. To taky odkazovalo k jejich věkovému rozdílu. Spejbla občas dostával do nesnází. Z toho začal vznikat i ten humor. Na začátku to byla spíš jen smršť slov, dada výroků, co nedávala moc smyslu. Marně byste tam hledal nějakou intelektuální úroveň. Z těch historických nahrávek kolikrát ani nepochytíte, o čem spolu mluví. Navíc bylo vtipné, že jeden herec mluví oba naprosto rozdílné charaktery. Pro diváky to bylo tehdy něco nového.

■ Tehdy na Spejbla chodili spíš dospělí než děti, že?

Ano, už Spejbl s kašpárkem nebyli primárně určení pro dětské publikum. Jednalo se spíš o zábavní kabaretní večery. Lidi se mohli smíchy potřhat. Největší úspěch? Když Spejblovi namazali šosy syrečky a pustili na něj opravdového živého psa. Ten ho vzal do huby a cloumal s ním jako s hadrovou panenkou. Nebo před tím psem zoufale utíkal. Až s Hurvínkem se to stále víc stávalo představením pro dětské publikum. Přineslo to témata vztahů mezi rodičem a dítětem. Ale byl to postupný vývoj. Každopádně v momentě, kdy se kolem roku 1930 objevila Mánička, už asi k nám do divadla chodily víc děti.

„Hurvínek říká, že by chtěl umět žít bez lidí.“

■ Kdy se zase Spejbl a Hurvínek stali zápravou i pro dospělé? Kdy jste pro ně začali hrát?

V té historii divadla jsou hry pro dospělé od nepaměti. S mým příchodem se jim snažíme dát větší prostor. Máme teď na repertoáru dvě. Legendární *Dějiny kontra Spejbl*, které vznikly už v 70. letech pod taktovkou Miloše Kirschnera (*nástupce Josefa Skupy, dlouholetý ředitel divadla a interpret Spejbla i Hurvínka; zemřel v roce 1996, pozn. red.*), jsou zatím u ledu. Šlo o Spejblův a Hurvínkův průlet dějinami od starého Egypta až po současnost.

▼ „V inscenaci Hurvínek a nezvaný host jsme ukázali na scéně i loutkoherce, což jsme v dětských představeních do té doby moc nedělali,“ říká David Janošek.

Hurvíněk svému taťuldovi kladl všetečné otázky, proč se to všechno dělo... Druhým nejznámějším představením byl hororový muzikál *Spejbl versus Drákula*. Titul jsme udělali jako remake. A vedle toho ještě hrajeme titul *Spejbl a město hříchu*, netradiční muzikál v duchu noir (*temná atmosféra a detektivní zápletky, pozn. red.*), který připravil Miki Kirschner, syn Miloše Kirschnera, v současnosti náš kmenový autor, dramaturg i režisér. Diváci tohoto představení mají pocit, že se dívají na černobílý film. A je to docela drama, protože dojde k vraždě Hurvínka, čímž se otevírá zajímavé téma jejich nesmrtelnosti. Hurvínek rád mluví o tom, že by chtěl žít život bez lidí. Z toho mám vždycky husí kůži,

protože Hurvínek bez člověka je nepohyblivé dřevo. Až člověk, který ho vede, mu dává život.

■ Jak moc se musela změnit poetika v představeních pro děti? Protože ty mají dnes asi jiné nároky než před dvaceti třiceti lety...

Dnešní příběhy jsou dynamičtější, častěji měníme prostředí situací. Dřív bylo možné odehrát pohádku ve třech prostorech, vyprávění bylo daleko pomalejší. Hrajeme *Pohádky pro Hurvínka*, což mělo premiéru v 80. letech. Cíleně jsem to na repertoáru nechal jako retro – „zlatý fond“. U toho mám pocit, jako když se dívám na pohádku *Princezna se zlatou hvězdou*, je to rozvěklé a rozvláčné. A přitom velmi milé, křehké, má to nádhernou malebnou češtinu, mnohem jemnější a laskavější humor. Najde si to spokojené diváky, ale jen s tímto stylem bychom nevystačili. Proto novější představení jsou daleko svižnější, jazyk je hovorovější, aby nepůsobil tak archaicky. Je tam daleko víc zvuků a efektů, aby se děti nenudily a neztrácely pozornost.

■ Zazní v některém novém přestavení i vulgarismy?

To je zapovězené! Pro mě je toto za hranou. Dnešnímu mladému publiku jdeme vstříc používáním některých neologismů jako třeba „hustý“ ve významu skvělý a tak dále. Ale zároveň se snažíme zachovat vytříbený jazyk. Nechceme, aby to byla humpolácká zábava. Pořád by se mělo jednat o kulturu.

Podoba i charakter Spejbla (jméno mu prý dal Skupa po jednom vesnickém čeledínovi) a Hurvínka se během sta let vyvíjely. Zprvu si oba byli vizuálně dost podobní. A jak dlouho trvá naučit se správně vodit loutku? Většinou minimálně rok, rok a půl. Divadlo má dnes k dispozici na pětadvacet párů loutek Spejbla a Hurvínka. Liší se velikostí i zpracováním, hraje se s těmi nejlepšími. „Když řezbář přinese novou loutku, všichni se nad ní sejdeme a říkáme mu: ‚Tak ukaž, co se ti narodilo?!‘ Pak nad loutkou stojíme a zkoumáme ji jako miminko, komentujeme, že hlavičku má takovou širší a nosík mohl být kratší, ale že má hezkou pusinku. Ovšem všechny loutky máme stejně rádi, jsou to naše děti. Kdykoliv jdou kolem nich v zákulisí, neodolám, abych je nepohlídal a nepozdravil,“ svěřuje se Janošek.

■ Co ještě jste změnili?

Třeba v inscenaci *Hurvíněk a nezvaný host* jsme přiznali loutkoherce, což jsme v dětských představeních do té doby moc nedělali. Když naši herci, kteří namlouvají loutky, sedí v kabině mimo jeviště, divák ani nepozná, jestli hrajeme naživo, nebo ze záznamu. Chtěl jsem, aby i nejmladší děti viděly, že jeden herec mluví hned více postav, aby viděly loutkoherce, zkrátka aby

poznaly, že to celé je obrovský kumšt. Ovšem máme i ta iluzivní představení, kdy diváci nerušeně sledují pokojíček našich loutek a nevidí loutkoherce ani ty, co loutky mluví.

■ Který z těch dvou přístupů děti baví víc?

Dětem je to víceméně jedno, ten příběh stejně nejvíce vnímají přes Hurvínka a Spejbla. Koukají se jim do očí, a to okolo vnímají méně. Ocení to hlavně dospělí. Ti pak nevěřicně kroutí hlavami nad tím, že Spejbla a Hurvínka mluví triadvacetiletý mladíček Martin Trecha, a jak je skvělý! Bylo mu asi čtrnáct, když do divadla napsal, že si vyrobil vlastní loutky a chtěl by s nimi hrát. Pozvala ho Helena Štáchová (bývalá ředitelka divadla a zároveň interpretka Máničky i paní Kateřiny, pozn. red.) a Martin Klásek, tehdejší šéf souboru, který tenkrát propůjčoval hlas Spejblovi a Hurvínkovi. Martinovi Trechovi rovnou strčil loutku do ruky. Ukázalo se, že je velmi šikovný. Dali mu také přečíst text a zjistili, že má i výjimečnou hlasovou dispozici naučit se mluvit jako Spejbl a Hurvínek. Máničku a Kateřinu v současnosti mluví Jana Mudráková. S tou jsem dělal divadlo v Ostravě. Opět velmi mladá a talentovaná herečka.

■ Jak se vlastně člověk učí mluvit Hurvínka a Spejbla?

▲ V roce 2017 se Spejbl, Hurvínek a zbytek „rodiny“ objevili v celovečerním animovaném 3D filmu *Hurvíněk a kouzelné muzeum*. Děj se odehrává v Muzeu loutek, v němž Spejbl pracuje jako hlídač. Muzeu hrozí zbourání. Hurvínek ale pronikne do jeho sklepení, v němž je ukryto tajemství... A zachráně před zlotřilým Pánem loutek nejen muzeum, ale i taťuldu Spejbla a celé město. Film byl poslední dabérskou rolí ředitelky Divadla S+H Heleny Štáchové, jež tam před svým úmrtím ještě stihla namluvit všechny dialogy Máničky a paní Kateřiny (Spejbla a Hurvínka namluvil Martin Klásek). U dalších postav (těch je tam včetně draka kolem 120) se objevují hlasy osvědčených dabérů – Martina Dejara, Petra Rychlého, Oty Jiráka nebo Jiřího Lábusa...

Nedá se to moc naučit. Musíte k tomu mít talent, umět přeskočit s hlasivkami do jiné dimenze. Hurvínkova a Máníčkina fistule je zmodulovaný vysoký hlas, Spejbl a Kateřina snížený témb. A zároveň musíte umět v hlavě střídat polohu malého dítěte a dospělého člověka.

■ **Nebolí je pak hlasivky? Nemají chraplák? Nemůže jim odejít hlas?** Jiřina Bohdalová si kdysi postěžovala, že kvůli namlouvání Křemílka s Vochomůrkou si zničila hlasivky...

Může se to stát, na hlasivky je to opravdu velký nápor. Na začátku, než je vytrénujete, to bolí. Naši mladí herci chodili po foniatrech, aby je dali dohromady. Martin Klásek, který loutky namlouval před nimi, vzpomínal, jak chodil na obříky, aby mohl mluvit. Nicméně hlasivky na to postupně vytrénujete a musíte to samozřejmě dělat správně technicky, abyste si je tolik nenamáhal. Když jsme s operními pěvci zkoušeli inscenaci *Hurvínek prodává nevěstu*, nechápali, jak naši herci ze sebe ten hlas vydolují, oni sami toho nebyli schopní ani přes jinak dokonalou hlasovou techniku...

■ **V čem je dnes humor vašich inscenací jiný než dřív?**

Myslím, že dnes je daleko víc situační než intelektuální. Snažíme se ale o to, aby zůstal inteligentní. Ovšem řekl bych, že je přímočařejší, dříve mi přišel rafinovanější. Dnes stále častěji vzniká na základě popichování Spejbla s Hurvínkem, ale i škádlení mezi Máníčkou a Hurvínkem. Ti jsou dneska mnohem drzejší než před třiceti padesáti lety. Podobně jako dnešní děti. Moje generace vzhlížela k rodičům ještě jako k neomylným autoritám. Kdybych si dovolil odmlouvat, dostanu facu. Dnes jsou děti pro rodiče mnohem víc parťáky. Zároveň se zrovnoprávnilo postavení žen ve společnosti, takže Máníčka je teď také emancipovanější, víc si dovolí, což většinou nepůsobí nijak nepatřičně, protože je velmi chytrá. U ní vnímám ten vývoj nejdramatičtější. Na začátku byla poklonkující panenka, naivní vykulená holčička, co jen přitakávala a souhlasila. Na všechno říkala „prosím“ a s Hurvínkem si onikali. Dnes je progresivní šprtka, která má přehled ve všech tématech.

■ **A Hurvínek?**

Ten takovou proměnu neprodělal. To je pořád rošťák. Vždycky zlobil Spejbla a dospělé, zároveň byl klukem do nepohody. Proto

▲ David Janošek je od července 2021 uměleckým šéfem v Divadle Spejbla a Hurvínka. To se nyní od konce března přesune do dočasného azylu v Grand hotelu International v Praze 6, v jehož hlavním konferenčním sále bude hrát do prosince. A bude taky hodně jezdit po republice i do zahraničí. Domovské divadlo v Dejvické ulici se totiž rekonstruuje, aby nově mělo svou zkušebnu a aby oslava Hurvínkových 100. narozenin příští rok už proběhla v novém.

si ho děti všech generací zamilovaly. V každém z nás totiž od mala trochu toho rošťáctví a rebelie je. Dospělí a učitelé toto v dětech potlačují výchovou, ale s Hurvínkem si ten vzdor mohli bezpečně prožít. Spejbl podle mě získal na intelektu. Za Skupy byl lidovým bavičem, hospodským typem a blábolilem. Když to převzal intelektuál Miloš Kirschner, Spejbl velmi zbystřel a začal probírat i důležitá témata. Pořád zůstává lehce poťouchlý a zmatený, někdy suchar. Občas trvá, než mu něco dojde. V posledních letech působil trochu přihlouple. To se snažíme změnit.

„Z Máníčky je emancipovaná progresivní šprtka.“

■ **Co aktuální témata, která dnešní děti trápí, jako je šikana, úzkosti, závislost na sociálních sítích? Vezmou je do hry i Spejbl s Hurvínkem?**

Určitě. To neznamená, že budeme dělat přednášky na toto téma, ale občas se těchto témat dotkneme. Naše nejnovější inscenace *Hurvínkova vánoční záhada* je mimo jiné i o depresích. Sice to skončí vánoční idylkou, ale otevírají se tam i složitější témata jako samota a osamění.

■ **Konkrétně jak?**

Sněžná příšera tento rok nedostala balíček cukroví, z toho cítí velký smutek. Přežívá v zemi ledu a je absolutně temná a negativní, s Hurvínkem ani Máníčkou vůbec nekomunikuje... Na veřejnou generálku jsme pozvali starší děti ve věku 12 až 14 let a jejich reakce byly neuvěřitelné. Krás-

ně ten příběh prožívaly. V tomto věku začínají poznávat svůj vnitřní svět, objevovat svoje emoce. Snaží se nějak vymezit, stát se osobnostmi, ale přitom jsou to pořád ještě křehké a zranitelné děti. Zároveň se ukazuje, že nejmladší diváci této rovině příběhu úplně nerozumějí. Ale chceme, aby si každý přišel na své. Proto máme třeba i v inscenacích pro děti některé vzkazy a narážky určené dospělým.

■ **Zazní v nějakém představení problém šikany?**

Třeba v inscenaci *Jak s Máníčkou šli všichni čerti*. Máníčka by chtěla nové šatičky, protože ty kárované má už asi šedesát let. Holky ve třídě se jí kvůli tomu smějí. Bábinka jí slíbí nové, ale ušije jí naprosto stejné. Z toho je Máníčka strašně smutná. A tak upíše svou duši čertu, aby získala nový outfit a měla kolem sebe zase zástupy kamarádek. Líbí se jim v nových šatech, ale ty se brzy zase okoukají, a vše se vrátí do starých kolejí. A Máníčka si uvědomí, že o takové povrchní přátelství nestojí. A že je vlastně

► Hurvínek a spol. dnes řeší i aktuální témata. Šikanu, drogy... Nejnovější inscenace *Hurvínkova vánoční záhada* (na snímku) je mimo jiné i o depresích a samotě.

šikanovaná. Pomůže jí z toho Hurvínek, z pekla ji vysvobodí. Vráti ty hezké nové šaty a oblékne si ty, na které je zvyklá. Vše se v dobré obrátí.

■ **Co láska? Je to téma i do dětských představení?**

Láska má mnoho podob. Někjaká forma lásky podle mě panuje i mezi Máníčkou a Hurvínkem, byť se jedná o kamarádství.

■ **Dali si někdy pusy?**

Zapeklitá otázka... (dlouze přemýšlí) Myslím, že pokud ano, pak to byla přátelská pusa, nikoliv nějaké vášnivé líbání. Hurvínek si občas dělá z Máníčky randu, že by se chtěla líbat se spolužákem Hamáčkem anebo že čeká na polibek od prince na bílém koni, aby se taky konečně proměnila v krásnou princeznu. Mluvíme o touze po lásce, ale podle mě se nikdy nenaplnila. Podobně jako paní Kateřina celoživotně touží po Spejblovi, jenže ten to vždy nějak zahraje do autu. Nicméně to jiskření je mezi nimi všudypřítomné.

■ **Kdo je váš oblíbenec? Spejbl, nebo Hurvínek?**

Hurvínek! Vždycky mi nahrazoval to mé rošťácké zlobivé „já“, které jsem v sobě potlačil. Miloval jsem ho, protože jsem snil, že bych mohl být jako on. Byl jsem velmi přecitlivělý a plačtivý dítě, neměl jsem moc kamarádů. Vlastně jsem zažíval i šikanu, poměrně dlouho a ostře. Nenašel jsem odvahu se tomu postavit a říct „dost!“, což by Hurvínek určitě dokázal. Ale stejně mi pomohl. Díky pohádkám a knížkám jsem našel cestu z toho ven, do svého světa fantazie. Začal jsem vyrábět loutky a hrát si s nimi. Až mnohem později jsem pochopil, že nemusím být pořád hodný a usměvavý a na vše kývat.

■ **Kdy jste zažíval šikanu a kvůli čemu?**

Hlavně na druhém stupni základní školy, od deseti do patnácti let to bylo nejhorší. Šikanovali mě proto, že jsem byl hodný, tichý a všechno si nechal líbit, prostě zakřiknuté dítě. Navíc jsem měl dobré známky. Šprt jsem nebyl, ani jsem se nemusel moc učit, protože jsem si pamatoval dost z výuky. A děti umějí být velmi vnímavé a kruté. Některé asi vytyšily, jak to jednou budu mít se sexuální orientací, takže jsem si leccos

„Šikanovali mě, protože jsem byl hodný a tichý.“

vyslechl. V momentě, kdy hledaly drzost nebo vzdor, trénovaly si ostré lokty a získávaly sebejistotu. Já jsem tohle vůbec neměl, a byl jsem bezbranný. V tu dobu jsem ničemu z toho nerozuměl, nechápal jsem, co je špatně. Do toho jsem pořád chodil do divadla, hlavně na balet a operu, kdežto ostatní ve třídě se chlubil tím, že fandili na fotbal a zkoušeli kouřit cigarety. Zároveň jsem hodně tančil, pořád něco vyráběl, chodil po výstavách. I tím jsem byl pro spolužáky

divný... Opožděnou pubertu, pokud jsem vůbec nějakou měl, jsem zažil až na JAMU, to mi bylo přes dvacet. V té době už někteří mí spolužáci ze základky měli děti. (směje se)

■ **Jaké to bylo na JAMU?**

Až tam jsem si začínal uvědomovat, co jsem za člověka, co mě baví a co nebaví. Že můžu mít vlastní názor. Do té doby jsem si myslel, že musím vždycky někomu vyhovět, pořád jsem se snažil zavděčit. Oči mi otevřela až moje profesorka herectví Oxana Meleškinová-Smilková. Řekla mi, že mám bohatý vnitřní svět a že to je moje velká přednost, že právě díky tomu můžu být originálním umělcem. Vlastně mi doporučila, ať zůstanu divným (rozesměje se) a začnu se projevovat mnohem spontánněji. Až díky ní jsem se přestal bát být sám sebou. Do té doby jsem měl v sobě obrovský blok.

■ **Čím to bylo? Výchovou?**

V devíti letech mi umřel táta, takže mi celé dospívání chyběl mužský vzor. Mamka byla na všechno sama a byla a je úžasná! Nechtěl jsem jí přidělovat starosti tím, že bych zlobil. Naopak jsem se snažil jí co nejvíc pomáhat, ve všem vyhovět. Naučil jsem se neprosazovat. Měl jsem pocit, že aby mě lidi měli rádi, musím se jim nějak zavděčit. A když jsem chtěl něco říct, nějak se vymezit, zakázal jsem si to. Cítil jsem kvůli tomu obrovské pnutí. Občas jsem měl hysterické reakce, když jsem se dostal pod tlak. Toho jsem se zbavil až na JAMU. Oxana mi říkala, že si můžu dovolit být našťavaný nebo na někoho zarvat, že si můžu dovolit brečet anebo se smát, protože to vše je legitimní.

■ **V čem vám nejméně chyběl táta?**

Vlastně nechyběl. Neměli jsme moc vřelý vztah. Mamka se mnou od táty z mnoha důvodů odešla, když mi byl rok. Potkávali jsme se, ale necítil jsem z něho směr ke mně emoce, cit. Nevěděl jsem, jak se mám chovat. Pro mě byl čitelný svět, kde jsem něco tvořil. Než jsem začal vyrábět loutky,

Spejbla, Hurvínka, Máničku i Žeryka uvedl na scénu Josef Skupa (na snímku vlevo). Po jeho smrti převzal na 39 let otěže divadla i namlouvání Spejbla s Hurvínkem Miloš Kirschner (na snímku uprostřed). V 60. až 90. letech minulého století šlo o zlatou éru loutkového ansámblu, Spejbl s Hurvínkem patřili k oblíbeným televizním večerníčkům, gramofonových desek v cizojazyčných verzích se jen u Supraphonu prodalo přes čtvrt milionu, desek v češtině přes milion a k tomu (do roku 1996) i přes 1,2 milionu magnetofonových kazet a cédéček. Po Kirschnerově smrti se vedení divadla ujala jeho manželka Helena Štáchová. Když v roce 2017 podlehla rakovině, začala divadlo řídit jejich dcera Denisa Kirschnerová (na snímku vpravo jsou spolu).

Jak šel čas...

Zakladatelem Divadla Spejbla a Hurvínka byl loutkoherec **Josef Skupa (1892–1957)**. Zprvu dal Spejblovi roli zhyřalce, sukníkáře a nadutého měšťáka (proto pleš a staromilský frak), co všechno poplete a působí směšně (proto huhňá a nosí dřeváky). Spejbl zpíval šansony, pil, proháněl ženské a občas ucedil i vulgaritu, takže ho přesunuli do představení pro dospělé. Tam získal věhlas. Problém byl jen s jeho partnerem. Kromě Kašpárka vedle něj Skupa zkoušel tři roky i Švejka (1923 až 1926), až potom přišel Hurvínkem. Jakmile ho pustil na jeviště, diváci měli jasno: „Spejbl má syna!“ Tehdy přišla největší Spejblova proměna, ze zhyřalce se začal proměňovat v otce. Zmoudřel, usadil se. A začal nezbedu Hurvínka vychovávat. Káráni dodnes začíná slovy: „Šmankote, Hurvajz...!“ A prстоřeký synek odpovídá: „Taťuldo, chá, chá...!“

V roce 1953 nastoupil do divadla 26letý **Miloš Kirschner (1927–1996)**, vyhozený čtyři roky předtím z Právnické fakulty UK za protikomunistický odboj (po krátkém vězení absolvoval povinnou vojnu u „pétépáků“, útvaru „nespolehlivých a protistátních osob“). Skupa, tehdy už člen KSČ a za války vězeň gestapa, si ho prosadil i přes odpor kádrováků. V divadle se Kirschner se Skupou střídali v mluvení Hurvínka a Spejbla (princip, že obě hlavní postavy mluví jeden člověk, se drží dodnes). A dovedl to k takové dokonalosti, že dokázal i sám sobě skákat do řeči. Díky jeho talentu na řeči začaly loutky na zájezdech do cizích zemí mluvit místním jazykem (předtím byly v zahraničí němé). Začalo to v roce 1953 při cestě na festival mládeže do Rumunska, kam Skupa kvůli infarktu neodjel – ve vlaku se Kirschner (prý

s pomocí cestovatelů Zikmunda s Hanzelkou a houslisty Josefa Suka) naučil pár dialogů v rumunštině, což při představení v Bukurešti vyvolalo nadšené ovace. Rok před smrtí Skupa předal Kirschnerovi nejen úplně namlouvání Spejbla a Hurvínka, ale i řízení ansámblu.

V roce 1966 nastoupila do divadla 22letá **Helena Štáchová (1944–2017)**, už předtím tam působila jako elévka. Začala mluvit Máničku, a když se v roce 1971 objevila v představení loutka „bábinky“, tedy paní Kateřiny, pak i ji. V roce 1972 se Štáchová provdala za Kirschnera, staršího o 16 let. Narodily se jim tři děti (první dcera Helena však žila jen den). Když Štáchové manžel zemřel, nahradila ho i v ředitelské kanceláři. Hlasy Spejbla a Hurvínka převzal na dlouhé roky Martin Klásek (Kirschnera alternoval už od roku 1974, kdy mu bylo sedmnáct let). Nyní jsou ve vedení Divadla S+H obě děti Kirschnera a Štáchové. Dcera Denisa je ředitelkou, o dva roky mladší Miki dramaturgem a režisérem. -tm-

chodil jsem na keramiku nebo něco kreslil. To mě strašně bavilo. Možná i proto, že jsem u toho mohl být sám, nemusel jsem s nikým komunikovat, a přitom to nikomu nepřípadalo divně.

■ Kdy jste zažil první lásku?

Myslím, že ještě nepřišla... Pro mě je láska práce, na tu se stoprocentně soustředím. Ta je pro mě vždy na prvním místě. Uvědomuji si, že ani na mamku nemám tolik času, co by si zasloužila nebo ode mě potřebovala.

■ Máte z toho výčitky?

Někdy ano, ale zase je přebíjím prací. Je to začarovaný kruh. Práce je pro mě droga a únik. Ale nemůžu si pomoci.

■ Není vám někdy smutno?

Zažil jsem to nedávno v Bratislavě, kde jsem pro tamní Národní divadlo dělal výpravu k představení. Bydlel jsem v krásném hotelu, jenže sám v cizím městě... Tam na mě dolehlo, že nejsem jenom stroj na umění, že mám taky nějaké potřeby. Ale to jsou jen chvílky, druhý den bylo zase dobře. Práce je pro mě bezpečné pole. Jestli mám pocit, že něco umím, je to divadlo. A jestli něco neumím, pak je to láska a vztahy. Možná bych se to mohl nebo měl začít učit... Ovšem nemám na to čas a zatím ani chuť. (usmívá se) A ta práce mě opravdu naplňuje. Nejbližší lidi kolem sebe beru jako rodinu, byť to zní jako klíšé. Moje ředitelka Denisa Kirschne-

rová je opravdu jedna z mých nejbližších, stejně jako její bratr Miki Kirschner. S nimi konkrétně se znám od patnácti, kdy jsem si s nimi začal o divadle psát. Jsem divadlu vděčný, že jsem tady dostal šanci.

■ V tomto jste prožil podobný příběh jako Martin Trecha, který teď mluví Spejbla a Hurvínka, že?

I mě se tehdy ujala Helena Štáchová, které jsem napsal, že její divadlo miluju. Odepsala, ať se přijedu podívat, a koukal jsem na to s otevřenou pusou. Pak jsem jí přinesl ukázat loutku Máničku a Hurvínka, jehož jsem si sám vyrobil, to mi bylo asi čtrnáct. Pochválila mě, i přesto, že nebyl dokonalý. Byl uplácený z moduritu a z trouby lehce spá-

lený, no, byl opravdu škaredý. Měl v sobě drátěná očka, takže se i hýbal, ale tak nějak divně, protože tam ještě nebylo vahadlo, ten dřevěný kříž, jímž se loutka ovládá. To první jsem si udělal ze dvou pastelek. Pak jsem loutky začal modelovat z keramiky. Měl jsem dva páry Spejbla s Hurvínkem, ale byli strašně těžcí a zároveň křehcí, takže měli omlácené nohy i ruce, když jsem s nimi nešikovně bouchnul. Pořád jsem je opravoval. Pak jsem získal opravdové vahadlo a začal objevovat, jak s loutkou správně hýbat. A v prvníku na vyšší odborné škole, kde jsem studoval restaurátorství, jsem vyřezal první opravdovou loutku ze dřeva, svého prvního pořádného Hurvínka. To mi bylo devatenáct. Helena mi dala nahlídnout do tajných výkresů, abych mohl vyrobit věrnou kopii. Kolega Michal Barták, dvorní vodič Hurvínka, mi poradil technologické fígle, abych to vychytil. Pak jsem vyrobil dalšího Hurvínka ze dřeva. Chtěli po mně, jestli bych jim jednoho neprodal, protože zrovna rychle potřebovali loutku do nového představení. Ale odmítl jsem – bylo to moje dítě...

■ Kde dnes ty loutky máte?

Mám je pověšené doma. A s jednou hraju představení *Hurvínkem prodává nevěstu*. Tu jsem si vyrobil v jednadvaceti. Poprvé jsem si vlastně s Hurvínkem stoupnul oficiálně před diváky právě až v téhle inscenaci. Do té doby jsem vodil spíš Spejbla, Máničku a další postavy.

■ Kdy jste se na divadle rozplakal dojetím?

Na děkovačce premiéry *Hurvínkem prodává nevěstu*, ale stává se mi to výjimečně. A jako divák? Mám už v sobě dost velký divácký cynismus. Miloval jsem třeba představení Čapkova *Hordubala*, které dělal režisér Jan

Antonín Pitínský. Karel Čapek je také můj velký oblíbenec. A spolehlivě mě rozbřečí árie *Měsíčku na nebi hlubokém z Rusalky*.

■ Proč zrovna ta?

Když jsem cítil největší samotu, upínal jsem oči k nebi. A to nejsem věřící. Vždycky jsem se rád díval na hvězdy, cítil jsem z toho nějakou energii, která nás přesahuje, protože naše Země se točila před námi a bude i po nás. Moje bytí je strašně malé a vlastně ne tak podstatné, jak si třeba v období smutku myslím. To mě uklidňuje. Nebe, měsíc, hvězdy, noc, sen – to všechno je pro mě největší inspirací. Tam se skrývají světy, co nedohlédnu, a přitom mám v sobě jiné, někde

„Smysl života? Dělat svět aspoň na chvíli hezčím.“

hluboko uložené, možná se bojím si na ně sáhnout. Někdy jsou stejně nedosažitelné jako ty dálky, ale občas se mi to už povede. Hlavně díky té JAMU. V prvním ročníku jsme zkoušeli divadlo, a přitom se to strašně intenzivně prolínalo s našimi osobními životy. Oxana nás učila ruské pojetí herectví. Říkala: „České divadlo figuru vytváří tak, že na sebe nabaluje masky a slupky kostýmů a stylizací, kdežto ruská škola obnažuje herce. Odkládají vše, co mají na sobě, aby se dostali k jádru sebe, jako když se loupe cibule. Hledají ty pocity v sobě.“ Díky tomu jsem si na leccos přišel.

■ Mluvil jste o Karlu Čapkově. Na co byste se ho zeptal?

Jak dokázal být tak prozíravý, když v románu *R.U.R.* předpověděl, že technika

ovládně svět. Co ho inspirovalo. Zbožňuju i jeho téma nekonečnosti života ze hry *Věc Makropulos*. Kdybych byl herečka, tu hlavní postavu Elinu Makropulos, která se dožívá 337 let, bych si chtěl zahrát. Všichni kolem ní umírají, a ona vidí, co se děje, a prožívá deziluzi ze světa. Podle ní je veliké neštěstí dostat tento dar. Souhlasím. Poslední dobou přemýšlím o konečnosti, o smyslu našeho bytí na tomto světě, o snaze něco dokázat, a jak je to přitom vše vesměs pomíjivé.

■ Co je podle vás tedy smyslem života?

Dělat svět aspoň na chvíli hezčím, třeba tím, že u nás v divadle na devadesát minut divák zapomene na své starosti. Pořád s něčím nebo s někým bojujeme, proti něčemu a proti někomu se vymezujeme. Přitom je tak osvobozující se aspoň někdy vykašlat na svoje ego a někomu třeba jen tak přinést kytku nebo se na něj usmát. To je tak jednoduché, nic to nestojí a udělá to druhému radost.

■ Zase myslíte spíš na druhé. Co vám by udělalo život hezčím?

(směje se) Na sebe myslím hodně málo, to je fakt... Radost si udělám tím, že si koupím parfém nebo kytku. Těmi se rád obklopuji. Udělá mi radost, když ke mně někdo umí být osobní. Když ke mně v divadle nepříjde jako za šéfem, ale třeba si jen tak popovídat. A v osobním životě? Když si na mě někdo jen tak vzpomene. Třeba ví, že mám rád operu, a tak mi do mobilu pošle oblíbenou árii. Anebo jen pozdrav s přáním hezkého dne či s otázkou, jak se mám.

Milan Eisenhammer

